

Далибор Елезовић, РУСКО-АУСТРИЈСКО-ТУРСКИ РАТ (1735-1739):
ИЗВЕШТАЈИ ПУКОВНИКА ЖАН ЖАКА БОСОБРА, Историјски
архив Краљево, Краљево, 2023.

Настављајући своју научну и истраживачку дјелатност на пољу историографије, проф. др Далибор Елезовић је објавио још једну вриједну књигу – Руско-аустријско-турски рат (1735-1739): извештаји пуковника Жан Жака Бособра. Аутор се у овој књизи бави питањем француске дипломатске мисије на чијем је челу био пуковник Бособр, а која се налазила у аустријском генералштабу током Руско-аустријско-турског рата 1735–1739. Истраживања професора Елезовића показују одлично синхронизовану активност француских дипломатских и обавјештајних структура, прецизно осмишљену и контролисану из Версаја, од првог министра француске владе кардинала Флерија. Политика Француске очитовала се у томе да се сви дипломатски и обавјештајни ресурси усмјере и ангажују у остваривању њених интереса у исходу рата који су водиле Русија и Аустрија против Турске. Аутор је утврдио да је основни Бособров задатак био да прати операције аустријске војске, првенствено организационе, и да о томе шаље извештаје. Аутор

закључује да се у том дијелу активности овог обавјештајног официра види посебно интересовање Француске за Аустрију, њену војну моћ и снагу. Француска је видјела Аустрију као свог главног супарника и претпостављала је да ће у блиској будућности доћи до војног сукоба међу овим европским силама.

Аутор извештаја који су били предмет анализе професора Елезовића је гроф Бособр, рођен у Ниору у Француској, као син пуковника. Поријеклом је био из племићке протестантске породице из Моржа, недалеко од Лозане. Прикључио се, као кадет, 1716. године Куртеновом пуку (формацији у француској војсци, састављеној од швајцарских најамника, 1690. године). Као швајцарски официр у служби Француске, наставио је каријеру у Хусарском пуку од 1743. до 1756. године, да би је окончао као генерал-потпуковник. Нарочито се истакао у вријеме ратова за пољско и аустријско наслеђе, и током Седмогодишњег рата. Племство је добио од француског краља Луја XV, а до чина генерал-потпуковника дошао је 1759.

године. Постављен је за гувернера покрајине Гелдерланд, и на тој функцији задржао се до 1761. године. Бособру је био повјерен задатак на челу једне важне обавјештајне стратегије од нарочито великог интереса и значаја за француску државу. Личност која је одабрана да обави овако озбиљну мисију морала је имати изванредна војна знања и способности. Несумњиво, гроф Бособр јесте био управо такав, изврстан стручњак и теоретичар војне доктрине, пуковник са опсежним ратним искуством и, на крају, човјек од изузетног повјерења, који је, без изузетака, предано, марљиво и веома пожртвовано обављао свој посао. Мисија му је била повјерена од врха француске државе, краља и министра војске, а извјештаје је достављао француском амбасадору у Бечу, и лично на двор.

Рат се претворио у потпуну аустријску војну и дипломатску катастрофу, која је резултирала губитком Београда и већег дијела аустријских територија добијених миром у Пожаревцу; само је Банат задржан. Главни узрок лошег исхода овог рата по аустријску страну, према Бособровој стручној процјени, била је површна и неодговарајућа политика бечког двора. Бособр у својим извјештајима истиче и негативну улогу Римокатоличке цркве, која је Беч активно подстицала да уђе у рат.

Француска дипломатија је на београдским мировним преговорима остварила значајан резултат. Послије низа пораза, Аустрија је морала потписати мир са Портом. Русија се вратила у Азов, али се морала обавезати да у њему неће држати војни гарнизон нити градити утврђења; добила је право да изгради тврђаву на острву Чер-

каси на Дону. Забрањено јој је да задржи флоту на Азовском и Црном мору, а трговина је требало да се одвија само турским бродовима. Захтјеви споразума били су потпуно несразмјерни руским губицима у рату и никако нијесу одговарали њеним геополитичким интересима. Балкански фактор, како смо већ напоменули, није био од веће важности у овом рату. Као и током других руско-турских ратова, хришћанско становништво се надало ослобођењу уз помоћ руског оружја. За Русију – стварни резултати рата били су врло скромни. Упркос великим побједама при крају ратовања, сумњивим „посредовањем“ Француске у склапању мира, Русија је била лишена могућности убирања плодова тог успјеха.

Када је ријеч о структури рукописа, аутор се одлучио за два главна поглавља и више потпоглавља добро укомпонованих у хармоничну цјелину. Прво поглавље обрађује Бособрово виђење простора, стратегија и узрока рата. У оквиру њега су обрађена разна питања која је Бособр пратио и о томе извјештавао. Поглед на узроке и геополитички контекст рата, француско занимање за стратешке интересе Русије у Црноморском региону, анализа почетка рата, припреме за преговоре унапријед осуђене на неуспјех и случај Николе Доксага.

Друго поглавље се односи на оба вијести Бособра о току рата, биткама и дипломатским борбама. У оквиру њега су потпоглавља о операцијама руске војске, о савезништву Аустрије и Русије, умијећу француске дипломатије и амбасадора Вилнева, биткама код Корње, Гроцке и Панчева и Београдским мировним преговорима.

Бособров рукопис, који је предмет истраживања професора Елезовића,

је обимно штиво, писано модерним француским језиком, које је он забиљежио у својим извјештајима у периоду између 1736. и 1739. године. Садржај ове опсежне грађе, како нас аутор обавјештава у уводном разматрању, односи се на предисторију, узроке, политику великих сила и најважније догађаје из Руско-аустријско-турског рата 1735–1739. године, који су на пуковника Бособра, као аутора и непосредног посматрача догађаја, оставили најснажнији и најјупечатљивији утисак. На темељу свеобухватне анализе Бособровог рукописа, професор Елезовић доноси закључак да је аутор забиљежио оне догађаје које је сматрао најбитнијим и кључним током сачињавања траженог извјештаја. Тај спис свједочи о врхунском обавјештајном раду у служби дипломатије, и представља изузетно важан избор за изучавање обавјештајне и дипломатске историје, али и једног великог ратног сукоба, који је обиљежио тридесете године 18. вијека. Аутор указује на вјеродостојност, стручност и објективност Бособровог извјештаја, а то је – истиче аутор – гарантовала његова официрска част, његово огромно

искуство и кредибилитет, као и реноме који је уживао (након ангажмана у овој дипломатској мисији изабран је за генерала).

Књига др Далибора Елезовића заснована је на архивским истраживањима, грађи западноевропске провенијенције и релевантној стручној литератури европске историографије. На крају књиге, аутор доноси преглед коришћене литературе, али и извора, од објављених, али и необјављених историјских извора првога реда, односно архивских докумената похрањених у архивским фондовима у Кантоналном архиву у Лозани (Archives cantonale vaudoise) и Државном архиву у Марбургу (Staatsarchiv Marburg). О томе свједочи 565 фуснота, које се односе на коришћену литературу и историјске изворе првога реда. Толиким бројем фуснота аутор је омогућио провјерљивост, што и јесте једно од битних обиљежја научног рада. Књига је урађена на 254 странице, а штампана је у издању Историјског архива Краљево. Рецензенти ове вриједне и занимљиве књиге су еминентни универзитетски професори, који су дали и коначну оцјену ове монографије.

Др Будимир Алексић